

PROFESOR KONRAD JAŻDŻEWSKI W AKCJI

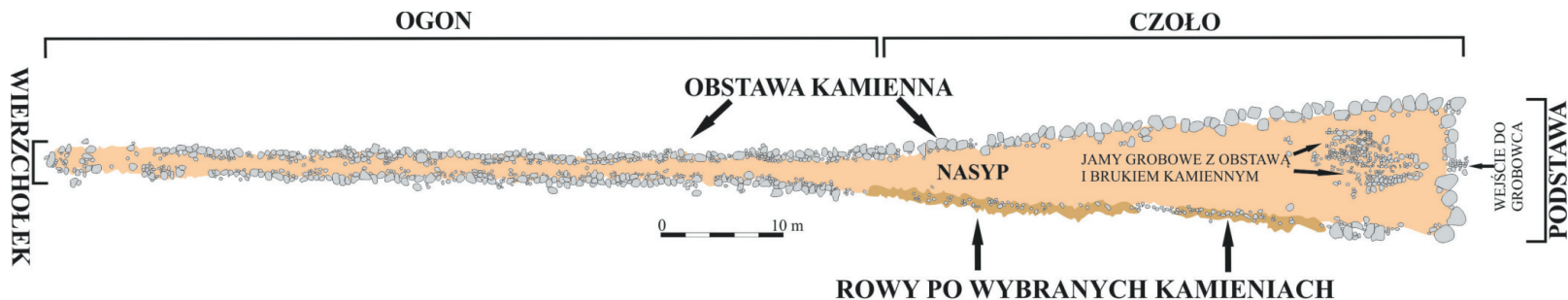
Systematyczne badania naukowe grobowców kujawskich rozpoczął prof. Konrad Jażdżewski w 1934 r. Przez trzy sezony prac wykopaliskowych rozpoznał zgrupowania megalitów w Wietrzychowicach, Obalkach i Leśniczówce, położone na terenie dzisiejszych gmin Izbica Kujawska i Boniewo. Prace te wykonywał według własnej i niezwykle nowoczesnej, jak na tamte czasy, metody badań, dzięki której uporządkował dotychczasową wiedzę dotyczącą grobowców kujawskich. Po raz pierwszy przedstawił tezę, że budowniczości tych obiektów to ludność kultury pucharów lejkowatych (nazwa pochodzi od charakterystycznego kształtu używanych naczyń), a czas budowy określał na środkową część młodszej epoki kamienia, którą według obecnego datowania należy umieszczać między 3700 a 3300 lat p.n.e. Ponadto zdefiniował pojęcie grobowców kujawskich jako obiektów składających się z trzech zasadniczych części. Pierwszą stanowi nasyp ziemny, czasem przekraczający nawet 100 m długości, który jest ograniczony i zabezpieczony obstawą kamienną wykonaną z wielkich polodowcowych głazów. Kamienie te, ustawione jeden obok drugiego, tworzą drugi człon – ściany zewnętrzne grobowców, układające się w kształt bardzo wydłużonego trapezu lub trójkąta. Trzecim elementem jest jeden lub kilka grobów dorosłych mężczyzn. Pochówki te zawsze znajdują się pod nasypami i często mają dodatkowe konstrukcje kamienne.

Profesor Konrad Jażdżewski swoją przygodę z kujawską archeologią rozpoczął w Brześciu Kujawskim, dokąd został wysłany jako młody asystent Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie w celu zweryfikowania wiadomości o odkryciu zabytków archeologicznych w pobliżu Szkoły Rolniczej, mieszczącej się w Starym Brześciu. Pierwsze ratownicze badania grobów kultury pucharów lejkowatych, a przede wszystkim odkrycie osiedli najstarszych rolników usytuowanych nad brzegami jeziora Smętowo, pozwoliły Konradowi Jażdżewskiemu bardzo szybko zorientować się, że Kujawy to niezwykle ważny rejon dla polskiej archeologii, szczególnie dla badań młodszej epoki kamienia. W okresie od 1933 roku do wybuchu II

Konrad Jażdżewski, zdjęcie z lat 30. XX wieku

Konrad Jażdżewski, photo taken in the 1930s.

Schematyczne przedstawienie najważniejszych elementów grobowców kujawskich (przygotował R. Brzejszczak)

Diagram of the most important components of the Kuyavian long barrows (after R. Brzejszczak)

wojny światowej Konrad Jażdżewski dokonał wielu cennych odkryć, które szybko trafiły do podręczników archeologii nie tylko w Polsce, ale też w całej Europie. Jednak, jak sam pisał, jego największym „brzeskim odkryciem” był Stanisław Madajski. Początki tej znajomości, która szybka przerodziła się w długotrwałą przyjaźń, Konrad Jażdżewski w swoich „Pamiętnikach. Wspomnieniach archeologa z XX wieku” relacjonował tak:

Nasza znajomość zaczęła się w r. 1933 tak oto: badałem z grupą robotników płaskie cmentarzysko szkieletowe kultury pucharów lejkowatych w Starym Brześciu – Kolonii. Któregoś dnia przejeżdżał tędy na pospolitej furmance młody 25 – letni chłopak – woźnica, a że wśród moich robotników zobaczył swoich „kumpli”, przystanął, wbił bat w hałdę ziemi wydobytej z wykopu, położył się na brzuchu i patrzył, patrzył! Pożerał wprost oczyma to wszystko, co tam się objawiało: szkielety leżące wyprostowane na wznak, odosobnioną amforę, stanowiącą wyposażenie jednego z nieboszczyków, i naszą krzątaninę przy odstawianiu tych zabytków. Wnet Stanisław Madajski – bo on to był

Badania wykopaliskowe w Brześciu Kujawskim. Konrad Jażdżewski (siedzi od prawej i pisze) kieruje pracami wykopaliskowymi w 1934 roku

Excavations at Brześć Kujawski. Konrad Jażdżewski (on the right – he is sitting and writing) supervises the archaeological research in 1934

– zgłosił chęć uczestniczenia w tej robocie, Szybko przekonałem się, że przerastał on inteligencją, obrotnością i zapałem całą resztę swoich kompanów. Rychło też stał się moim zastępcą, kierującym całą brygadą kilkunastu ludzi...

W innym miejscu „Pamiętników (...)” znajdujemy taką charakterystykę Stanisława Madajskiego: *Te wszystkie walory sprawiły, że został niebawem zaangażowany do Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie w charakterze laboranta. Tam nauczył się w zdumiewającym krótkim czasie niemal wszystkich tajników pracy kon-*

Kujawska ekspedycja archeologiczna w 1934 r.
Konrad Jażdżewski (stoi trzeci od lewej) w towarzystwie swoich pracowników (w pozycji leżącej trzeci od lewej Stanisław Madajski)

Kuyavian archaeological expedition in 1934.
Konrad Jażdżewski (third from the left, standing) accompanied by his workers (Stanisław Madajski – third from the left, lying)

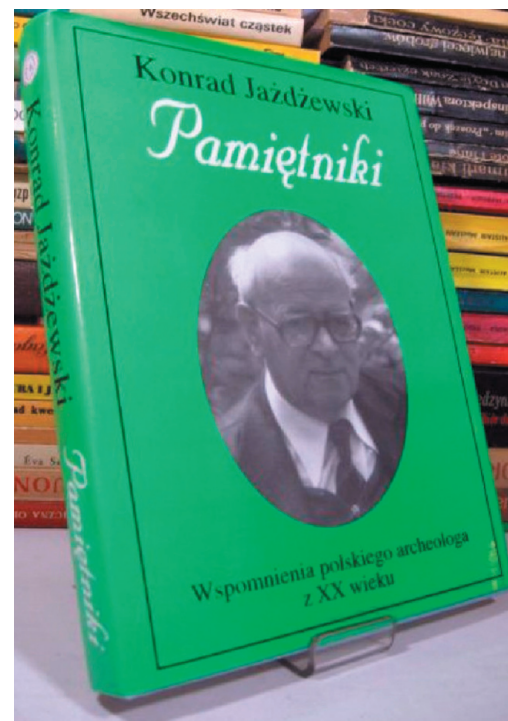
serwacyjnej, szczególnie w zakresie rekonstrukcji ceramiki i robienia odlewów. A to, co sprawiło mi szczególną radość: mianowicie w ciągu współdziałania w kilku następujących po sobie kampanii wykopaliskowych zdobył taką znakomitą praktyczną znajomość zabytków archeologicznych, że niemal bezbłędnie rozróżniał obiekty różnych kultur i z różnych okresów naszych pradziejów.

Stanisław Madajski uczestniczył we wszystkich ważniejszych badaniach terenowych prowadzonych przez prof. Konrada Jażdżewskiego. Po II wojnie światowej

„Pan Stanisław”, jak go najczęściej nazywano, najpierw pracował na Uniwersytecie Łódzkim (1945 – 50), a później w Miejskim Muzeum Prahistycznym w Łodzi (od 1956 r. po połączeniu z Muzeum Etnograficznym używa nazwy Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi), w którym był konserwatorem zabytków aż do przejścia na emeryturę w 1976 r.

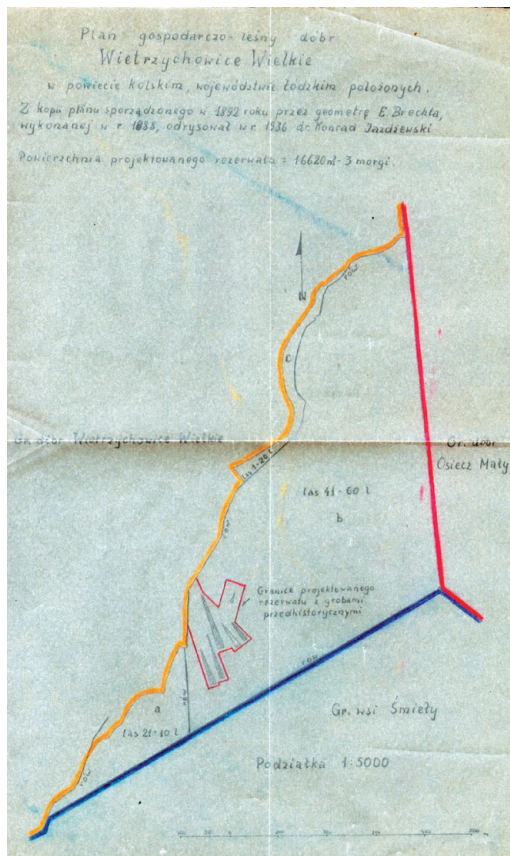
Do drugiej wojny światowej prof. Konrad Jażdżewski razem ze Stanisławem Madajskim prowadzili prace archeologiczne w różnych częściach Kujaw. Badania były – jak na owe czasy – zorganizowane bardzo nowocześnie i prowadzone na dużą skalę. W czasie jednego sezonu wykopaliska prowadzone były w wielu miejscach, obejmujących łącznie powierzchnię nawet 1 hektara. Prace podejmowane w pewnej odległości od Brześcia Kujawskiego prof. Konrad Jażdżewski organizował jako wyjazdy całej ekspedycji, razem z grupą swoich robotników, którzy byli przeszkoleni i w większości doświadczeni w eksploracji stanowisk archeologicznych. W ten sposób badania przeprowadzono w rejonie Izbicy Kujawskiej, Dobrego, a nawet w okolicach Biskupina.

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Wietrzychowicach prof. Konrad Jażdżewski odkrył w 1934 r. podczas rekonesansu terenów południowych Kujaw. Relacja z tego wydarzenia ukazała się w czasopiśmie „Z Otchłani Wieków”, w której pisał: *W lesku, należącym do właściciela Wietrzychowic, p. Adolfa Boehmera, znajduje się 6 olbrzymich grobów t. zw. kujawskich z młodszej epoki kamiennej. Są to – zdaje się – największe i najokazalsze groby tego rodzaju w Polsce i może w ogóle w tej części Europy (...) O grobach w lesie wietrzychowickim dowiedziałem się po raz pierwszy dwa lata temu (...) Opowiadali mi chłopci, że są tam w lesie wielkie głazy poukładane rzędami i że nazywają je „lisionkami” niby z powodu długich ogonów albo też „kamionkami” (...) Rozsypaliśmy się z robotnikami w długą tyralierę, aby nie przeoczyć w ciemnej głębi lesnej owych grobów. Z okrzykami radości zebrała się nasza gromada koło pierwszych napotkanych głazów – olbrzymów obstawy grobowej. Profesor Konrad Jażdżewski, doceniając wagę naukową oraz stan zachowania odkrytych grobowców, od razu podjął starania dla ratowania ich przed zniszczeniem. W pierwszej kolejności przekonał właściciela majątku Adolfa Boehmera, że nie należy rozbierać obstaw kamiennych i trze-*

Konrad Jażdżewski, okładka książki pt. „Pamiętniki. Wspomnienia polskiego archeologa z XX wieku”

Konrad Jażdżewski, cover of his book, entitled „Memoirs. The reminiscence of the Polish archaeologist from the 20th century”

Fotokopia planu grobowców kujawskich w Wietrzychowicach wykonanego w 1934 r.

Photocopy of the horizontal plan of the Kuyavian long barrows at Wietrzychowice made in 1934

ba utrzymać grobowce na terenie zalesionym. Wokół tych działań zrodziła się nawet legenda o pomocy sił nadprzyrodzonych, które w „Pamiętnikach (...)” tak zostały przedstawione: *Któregoś roku, gdy tak bezceremonialnie niszczone owe wspaniałe grobowce, właściciel Wietrzychowic urządził przyjęcie dla gości, a jedną z atrakcji tego przyjęcia był seans spirytystyczny. Opowiadał mi p. Boehmer, że w czasie seansu ukazał się zebranych ponoć duch jednego z pochowanych tam ludzi, który pogroził dziedzicowi Wietrzychowic, że jeśli nie zaprzestanie niszczenia i profanowania grobowców, może być z nim źle.* Już 80 lat temu dla prof. Konrada Jażdżewskiego było jasne, że bez ochrony prawnej grobowce nie przetrwają i – jak wiele im podobnych – zostaną zniszczone. Uważał, że największym zagrożeniem są ludzie, którzy megality traktują jako skład darmowego surowca do budowy stodół, ogrodzeń, fundamentów domów, a nawet dróg. Mając to przekonanie, jeszcze przed wykopaliskami doprowadził do umieszczenia megalitów w wojewódzkim rejestrze zabytków i do odpowiedniego zapisu w księgach katastralnych. Już w tym czasie u prof. Konrada Jażdżewskiego pojawił się pomysł utworzenia, w oparciu o grobowce wietrzychowickie *wieczystego rezerwatu archeologicznego*, o czym poinformowano na łamach „Z Otchłani Wielków” w 1936 r. W realizacji planów najpierw przeszkodził sprzeciw właściciela gruntów, a potem wybuch II wojny światowej.

Profesor Konrad Jażdżewski i Stanisław Madajski zbadali największy z odkrytych grobowców już w 1935r. Megalit oznaczony numerem 3 wzniesiono na planie wydłużonego trójkąta o długości 115 metrów. Czoło grobowca, o szerokości 10 m, zbudowane było z ośmiu wielkich (do 1,5 m wysokości) głazów, z charakterystyczną przerwą między nimi, wskazującą na istnienie wejścia do grobowca. Obstawa kamienna była bardzo dobrze zachowana, z wyjątkiem części ściany południowej, z której głazy zostały rabunkowo usunięte przez A. Boehmera. Wewnątrz megalitu znaleziono dwa groby. Pierwszy z nich – grób centralny – usytuowany był w odległości ok. 2 m od czoła grobowca. W starannie ułożonej obstawie, wykonanej z dość dużych kamieni, odkryto szkielet mężczyzny, który został pochowany w pozycji wyprostowanej „na wznak”. Obok znajdował się drugi grób, zbudowany podobnie, lecz o mniejszych rozmiarach i wykonany mniej starannie. W nim również pochowano osobę w pozycji wy-

prostowanej. W sąsiedztwie szczątków ludzkich nie odkryto darów grobowych, które mogłyby przetrwać w ziemi ponad pięć tysięcy lat. Analizę antropologiczną prawdopodobnie wykonał doc. Stanisław Żejmo-Żejmis, współpracownik prof. Konrada Jażdżewskiego m.in. przy opracowaniu cmentarzysk z okolic Brześcia Kujawskiego.

W chwili podjęcia badań najwyższy poziom nasypu grobowca nr 3 wznosił się ok. 1,5 m ponad otoczenie, a pierwotnie mogło to być nawet 3 – 3,5 m. Na podstawie obserwacji terenu prof. Konrad Jażdżewski wskazywał, że ziemia pochodziła z bezpośredniego otoczenia megalitu, a efektem budowy nasypu są obserwowane do dziś wyraźne obniżenia terenu, ciągnące się wzdłuż ścian megalitu, szczególnie w jego części czołowej.

Z badaniami grobowca nr 3 w Wietrzychowicach związana jest informacja o ucztach pogrzebowych (stypach) z elementami kanibalizmu. Wzmianka ta jest ciągle wykorzystywana w różnego rodzaju publikacjach, szczególnie o charakterze popularnonaukowym. Autorem i zwolennikiem takiego poglądu był sam prof. Konrad Jażdżewski, który po raz pierwszy zaprezentował go w sprawozdaniu *Olbrzymi grób kujawski w Wietrzychowicach w pow. kolskim* opublikowanym już w 1936 r. W czasie wykopalisk odkrył on nad grobami (ok. 70 cm nad powierzchnią gruntu) warstwę ziemi, w której licznie występowały różnego rodzaju zabytki oraz kości, w tym kilka ludzkich, wśród których rozpoznano drobne fragmenty czaszki. Obecnie zabytki te nie są dostępne, gdyż zaginęły w zawierusze II wojny światowej. Omawiając wyniki wykopalisk z 1935 r. należy jednak zwrócić uwagę, że warstwa, gdzie występowały kości ludzkie, jest *de facto* częścią nasypu zbudowanego z ziemi pochodzącej z otoczenia grobowca. Uwaga ta jest o tyle ważna, że w połączeniu z danymi uzyskanymi w czasie prowadzonych w ostatnich latach wykopalisk, stwarza możliwości innych interpretacji. Otóż w bezpośrednim sąsiedztwie grobowców odkryto pozostałości osadnictwa z różnych okresów chronologicznych, w tym również wcześniejszych od ich budowy. Możliwe jest zatem, że fragmenty kości ludzkich odkryte w grobowcu nr 3 są częścią starszego grobu szkieletowego, który został zniszczony w czasie budowy megalitu, a jego elementy przypadkowo znalazły się w nasypie.

➔
Wietrzychowice, grobowiec nr 3, usuwanie drzew z nasypu przed badaniami w 1935 r. Zdjęcie z oryginalnym opisem Konrada Jażdżewskiego

Wietrzychowice, long barrow no 3, trees removed from the mound before the excavations in 1935. Photograph with original description written by Konrad Jażdżewski
➔

Wietrychowice st. 1.

por. Koloski

Gr. III kuzarski k. puch-
legi. Wschod od NW od
brodka nasypu w stronę
wrot. Ścinanie drzew
na nasypie grobli.
Na wieżowym planie
wschodniej strony południowo-
wschodniego kolumn obstarę

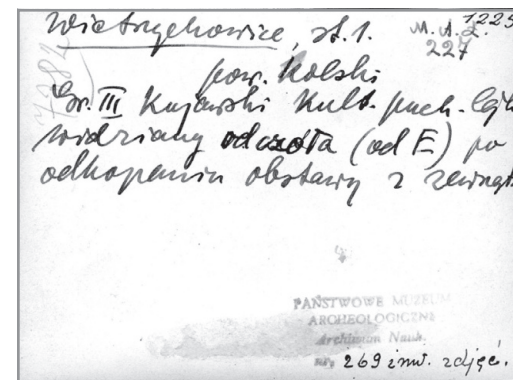
PAŃSTWOWE MUZEUM
ARCHEOLOGICZNE

Archiwum Nauk

nr. 269 LmW. zdjęc.

M. A. K. 1318
202

Wietrzychowice, grobowiec nr 3, widok czoła grobowca po uporządkowaniu terenu, ale przed zasadniczymi badaniami wykopaliskowymi w 1935 r. Zdjęcie z oryginalnym opisem Konrada Jażdżewskiego

Wietrzychowice, long barrow no 3, a view from the front part of the barrow, after tidying up the land and before commencing the main archaeological excavations in 1935. Photograph with original description written by Konrad Jażdżewski

Grobowiec nr 3 po badaniach wykopaliskowych został pieczołowicie zrekonstruowany z wykorzystaniem oryginalnej obstawy kamiennej sprzed 5,5 tys. lat! Obok megalitu ustawiono tablicę z informacjami o przeprowadzonych pracach i o ochronie prawnej megalitów. Takie rozwiązanie prof. Konrada Jażdżewskiego było również przejawem nowoczesnego podejścia do tych zabytków, które, zdaniem Profesora, powinny być nadal obecne w krajobrazie Kujaw jako jego odwieczny i charakterystyczny element. Przy okazji rekonstrukcji grobowca autorzy badań dokonali kolejnego eksperymentu. Skrupulatnie policzyli nakłady pracy oraz materiały niezbędne do całkowitej rekonstrukcji grobowca nr 3. W sprawozdaniu z badań znajduje się m.in. następujący opis: *Prace nad odtworzeniem dawnego wyglądu grobu dały nam poję-*

→
Wietrzychowice, grobowiec nr 3, czoło grobowca z widocznymi grobami w trakcie badań wykopaliskowych w 1935 r.

Wietrzychowice, long barrow no 3, front (portal) part of the barrow with inhumation pits; photo taken during the excavations in 1935

Wietrzychowice, grobowiec nr 3, widok od strony wierzchołka grobowca przed rekonstrukcją w 1935 r.

Wietrzychowice, long barrow no 3, a view from the tip of the barrow, before reconstruction in 1935

Grupa pracowników wykopaliskowych na tle zrekonstruowanego grobowca nr 3 w Wietrzychowicach, prawdopodobnie 1936 r.

A group of excavation workers against the background of the reconstructed long barrow no 3 at Wietrzychowice, probably 1936

cie o ogromie dokonanej tu pracy. Materiał zużyty do grobu przedstawia się w przybliżonych cyfrach tak: 150 m³ kamienia i 990 m³ ziemi, waga największych głazów 15 – 20 kwintali (czyli 1,5 – 2 tony – dopisek autorów). Wóz z jednym głazem tej wagi ciągnęto z wytężeniem 30 ludzi, a co najmniej 20 pracowało nad jego ustawieniem przy pomocy prostych dźwigów i lin.

Profesor Konrad Jażdżewski w latach 1934 – 1936 przeprowadził prace wykopaliskowe jeszcze dwóch zgrupowań grobowców kujawskich: w Leśniczówce i Obałkach. Pierwsze z nich, w czasie badań położone na gruntach wsi Leśniczówka (obecnie Arciszewo), prawdopodobnie składało się z 7 megalitów. Cztery z nich, stanowiące centrum całego zgrupowania, zostały zbadane wykopaliskowo. Na podstawie szczegółowej dokumentacji należy sądzić, że były to typowe grobowce kujawskie budowane na planie bardzo wydłużonego trójkąta o długości ok. 70 – 75 i szerokości czoła od 8 do 10 m. W każdym z nich odkryto grób centralny z pochowaną w nim osobą leżącą w pozycji wyprostowanej „na wznak”. Większość ze zbadanych pochówków nie miała darów grobowych, które mogły przetrwać w ziemi ponad 5 tys. lat. Tylko w jednym przypadku – grobu mężczyzny z grobowca nr 3 – odkryto kieł dzika i narzędzie wykonane z krzemienia nazywanego „czekoladowym”, importowanego z terenu Gór Świętokrzyskich.

Wszystkie grobowce zbadane przez prof. Konrada Jażdżewskiego były już znacznie uszkodzone. Brakowało im kamieni w obstawach i części nasypów. Rabunkowe pozyskiwanie surowca szczególnie widoczne było w przypadku grobowca nr 4, gdzie zachowały się jedynie nieliczne, bezładnie rozłokowane głazy.

W 2013 roku podczas prac terenowych udało się precyzyjnie ustalić miejsce badań wykopaliskowych prof. Konrada Jażdżewskiego, co daje nadzieję na powtórna lokalizację trzech niezbadanych w 1934 r. megalitów.

Zgrupowanie grobowców w Obałkach składało się z co najmniej 4 megalitów o długości od 60 do 65 m i szerokości w czole od 10 do 12 m. Ponadto obok nich były jeszcze dwa okrągłe kurhany o średnicy do 15 m, być może również należące do kultury pucharów lejkowatych, co jest sytuacją wyjątkową na Kujawach. Profesor Konrad Jażdżewski w 1936 r. zbadał w Obałkach trzy grobowce kujawskie, z których

➔
Zgrupowanie grobowców kujawskich w Leśniczówce (obecnie Arciszewo) w trakcie badań wykopaliskowych w 1934 r.

➔
[A cluster of the Kuyavian long barrows at Leśniczówka \(currently Arciszewo\) during the excavations in 1934](#)

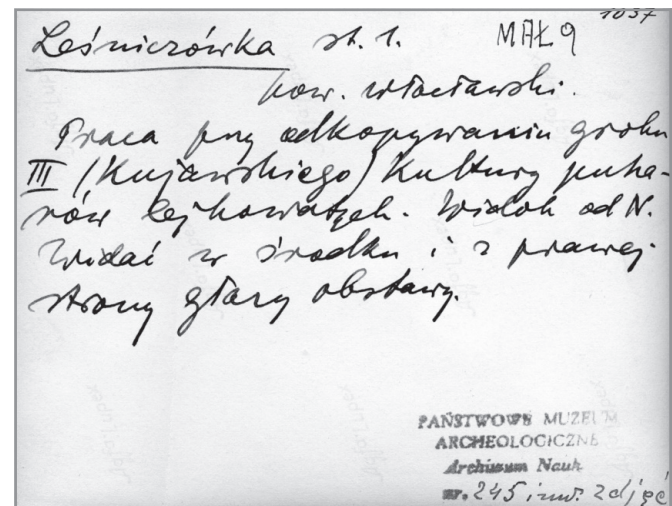

najciekawszym okazał się megalit oznaczony nr 1. Pod jego nasypem odkryto sześć bruków i obstaw kamiennych, co wskazuje, że w grobowcu pochowano prawdopodobnie aż sześć osób. W jednym przypadku jako dar grobowy złożono naczynie gliniane – amforę o bogatej ornamentyce. Interesujący był też grobowiec nr 2, w którym tuż za ścianą czołową odkryto pozostałości budynku interpretowanego jako świątynia lub „dom zmarłych”. Więcej informacji o takich budynkach uzyskano w czasie późniejszych prac w innych miejscach, szczególnie w wyniku badań wykopaliskowych grobowców kujawskich w Gaju.

Wszystkie grobowce zbadane w Obałkach nie miały obstaw kamiennych. Głazy, jako cenny surowiec, zostały tuż po I wojnie światowej rabunkowo pozyskane i wykorzystane przez Adolfa Boehmera do rozbudowy budynków gospodarczych i ogrodzeń zabudowań folwarcznych w Obałkach i Wietrzychowicach. Dewastacja grobowców dokonała się na 10 – 15 lat przed pracami wykopaliskowymi.

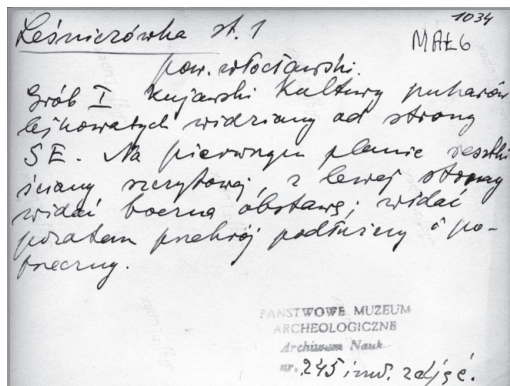
Czwarty grobowiec kujawski i jeden z okrągłych kurhanów w czasie II wojny światowej zbadał niemiecki archeolog dr Walter Kersten, kierownik okupacyjnego Urzędu Prehistorii Kraju Warty w Poznaniu (Landesamt der Vorgeschichte im Warthegau). Jednak prace tego badacza, który był oficerem SS, nie należały do metodycznych i niewiele wiadomo o ich wynikach.

Równoległe z badaniami wykopaliskowymi prof. Konrad Jażdżewski i Stanisław Madajski prowadzili poszukiwania terenowe, w wyniku których zinwentaryzowano ponad 30 grobowców kujawskich, położonych na terenie dzisiejszych gmin Izbica Kujawska, Lubraniec, Topólka i Boniewo.

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Leśniczówce. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1934 r. z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Leśniczówka. Example of photographic documentation of the excavations in 1934. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

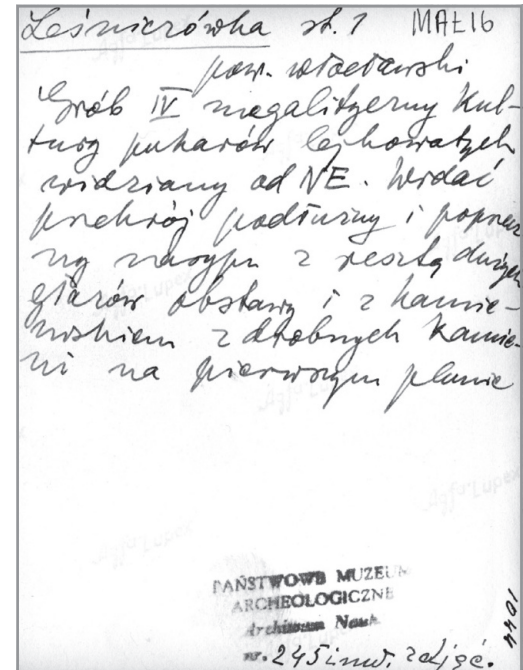

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Leśniczówce.
Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wyko-
paliskowych w 1934 r. z opisami Konrada Jażdżewskie-
go wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Leśniczówka.
Example of photographic documentation of the ex-
cavations in 1934. Descriptions written by Konrad
Jażdżewski on the back of particular photographs

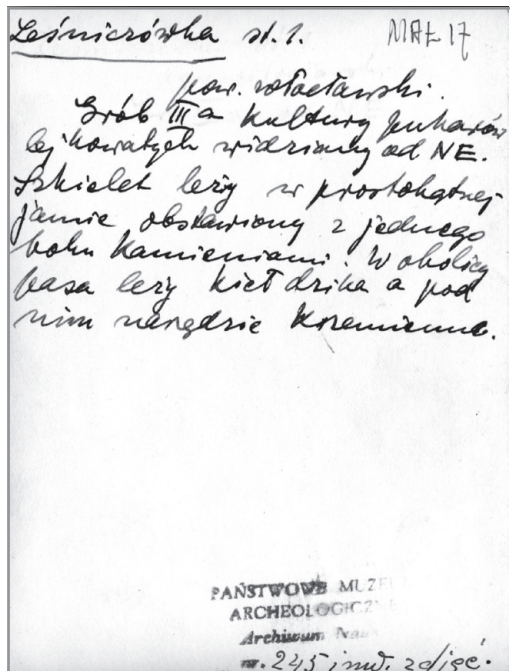

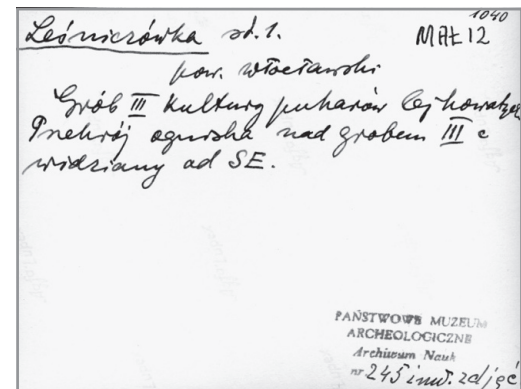
Zgrupowanie grobowców kujawskich w Leśniczówce. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1934 r. z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Leśniczówka. Example of photographic documentation of the excavations in 1934. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

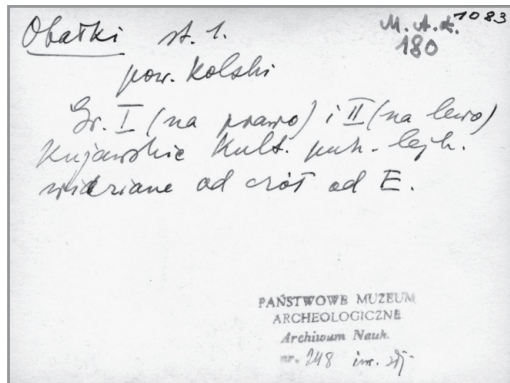
Zgrupowanie grobowców kujawskich w Leśniczówce. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1934 r. z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Leśniczówka. Example of photographic documentation of the excavations in 1934. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Leśniczówce.
Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1934 r. z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

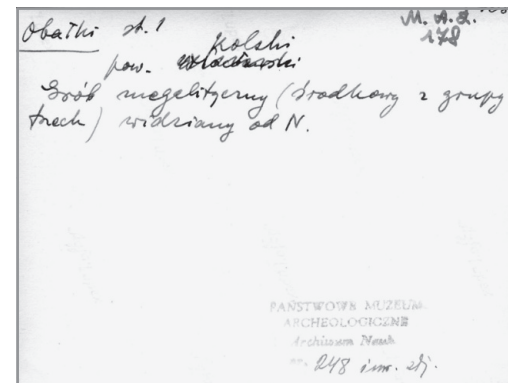
A cluster of the Kuyavian long barrows at Leśniczówka.
Example of photographic documentation of the excavations in 1934. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Obalkach. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1936 r., z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

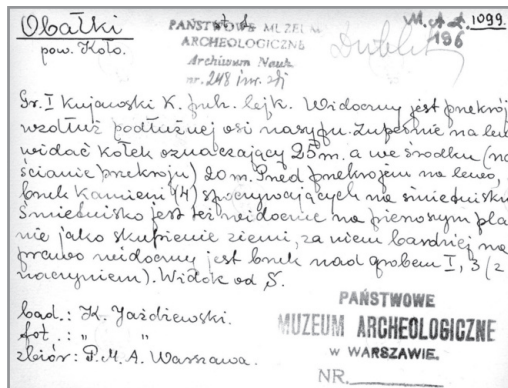
A cluster of the Kuyavian long barrows at Obalki. Example of photographic documentation of the excavations in 1936. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Obalkach. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1936 r., z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

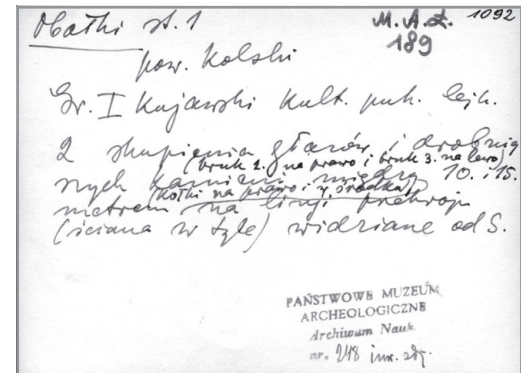
A cluster of the Kuyavian long barrows at Obalki. Example of photographic documentation of the excavations in 1936. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Obalkach. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1936 r., z opisami Konrada Jazdzewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Obalki. Example of photographic documentation of the excavations in 1936. Descriptions written by Konrad Jazdzewski on the back of particular photographs

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Obalkach. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1936 r., z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Obalki. Example of photographic documentation of the excavations in 1936. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

→
Replika naczynia odkrytego w Obalkach

→
Replica of a vessel unearthed at Obalki

Obalki st. I. M.A. 1023
powr. kolshi 190
Gr. II kujawski kult. puchar. Czysta
Gr. II.1 wderwany z boku od
SW

PAŃSTWOWE MUZEUM
ARCHEOLOGICZNE
Archiwum Nauk
nr. 148 inv. 24

Zgrupowanie grobowców kujawskich w Obalkach. Przykład dokumentacji fotograficznej z badań wykopaliskowych w 1936 r., z opisami Konrada Jażdżewskiego wykonanymi na odwrocie poszczególnych zdjęć

A cluster of the Kuyavian long barrows at Obalki. Example of photographic documentation of the excavations in 1936. Descriptions written by Konrad Jażdżewski on the back of particular photographs

